

MUISTIO PELASTUSLAIN UUDISTUSMAHDOLLISUUKSISTA

Osa 1/2, omatoiminen varautuminen ja pelastussuunnittelu

Tässä muistiossa arvioidaan SPEKin asiantuntijoiden ja tutkijoiden havaitsemia, nykyisessä pelastuslaissa ja siihen kytkeytyvässä sääntelyssä ilmeneviä ongelmakohtia ja haasteita. Muistio on laadittu pelastuslain uudistuksen esiselvityshankkeen onnettomuuksien ehkäisy ja valvonta - työryhmää varten ja se on valmisteltu SPEKin sisäisenä työnä ottaen huomioon pelastussuunnitteluun liittyvässä neuvonta- ja ohjaustyössä havaittuja seikkoja sekä aiheeseen liittyvää tutkimusta.

Kiinteistön omistajan ja haltijan toimivallasta

Ensinnä tarkasteltaessa pelastuslain suhdetta muihin lakeihin, kuten esimerkiksi asunto-osakeyhtiölakiin (1599/2009, AsOyL) ja huoneenvuokralakiin (481/1995), nousee esiin eri oikeudenalojen väliset erot niiden keskeisissä periaatteissa. Kiinteistöjuridiikassa (varallisuus oikeudessa) huomio keskittyy vahvasti yksityisautonomiaan ja sopimusvapauteen, jota voidaan eräissä tilanteissa luonnehtia jopa lauseella ”kaikki mikä ei ole erikseen kiellettyä, on sallittua”. Tästä esimerkkinä voidaan mainita esimerkiksi seuraava lainaus.

Asunto-osakeyhtiölain mukaan parveke kuuluu osakkeenomistajan hallintaan, ja hän saa tehdä parvekkeellaan lähes kaikkea sitä, mitä asunnossaankin. Taloyhtiön järjestyssääntöjen pitäisi olla linjassa lainsäädännön kanssa, eikä taloyhtiön kannata kieltää sellaista, mikä kuuluu normaaliin asumiseen ja elämiseen. Lain mukaan grillaaminen on siis sallittua, joten taloyhtiökään ei voi sitä kieltää. Mikäli taloyhtiön järjestyssäännöt kieltäisivät grillaamisen parvekkeella, ei yhtiö käytännössä pystyisi puuttumaan siihen mitenkään.¹

Toisaalta erityishallinto-oikeuden alaan sisältyvässä pelastusoikeudessa näkökulma on vahvemmin teleologinen, ja tulkintaa ohjaakin usein jo lain 1 §:ssä määritelty lain tavoite – turvallisuuden parantaminen, onnettomuuksien vähentäminen ja niiden seurauksien rajoittaminen. Pelastuslailla pyritäänkin luomaan yhteiskuntaan sellaiset puitteet, että yksittäiset ihmiset, yhteisöt ja viranomaiset voivat elinympäristössään ja toiminnassaan ehkäistä onnettomuuksia sekä varautua rajoittamaan ja torjumaan onnettomuuksista aiheutuvia vahinkoja ja seurauksia.²

Pelastusoikeuden keskeisiksi oikeusperiaatteiksi voidaan luonnehtia jokaisen toimintavelvollisuutta, huolellisuusvaatimusta ja omatoimista varautumista. Huolellisuusvaatimus velvoittaa toimimaan siten, ettei onnettomuuksia ja niistä aiheutuvia vahinkoja pääse syntymään. Huolellisuusvaatimus sisältää myös velvollisuuden valvoa sitä, että henkilön määräsvallan piirissä noudatetaan tulipalon tai muun onnettomuuden ehkäisemiseksi ja henkilöturvallisuuden varmistamiseksi annettuja säännöksiä ja määräyksiä (pelastuslain 4 §). Määräsvallan piiriin luetaan esimerkiksi kiinteistön omistajan tai haltijan vastuu kiinteistöstä.³

1 Furuhejm 2012.

2 HE 257/2010 vp, pykälän 1 yksityiskohtaiset perustelut.

3 Hautamäki 2011, 756.

Nopeasti yleistyvä parvekegrillaus huolestuttaa paloviranomaisia. Avotulen käyttö on yksiselitteisesti kiellettyä parvekkeella. Markkinoilla on kertakäyttögrillejä, joiden käyttö katsotaan avotulen käytöksi. Siitä järeämmät pallogrillit sekä tänä kesänä suositut pöytähiiligrillit ja kaasugrillit ovat tulkinnanvaraisempia. Oulu-Koillismaan pelastuslaitos on jyrkästi niiden käyttöä vastaan parvekkeilla.⁴

Hieman ongelmallisena näyttäytyikin eri oikeudenalojen lähestymistavat niin periaatteissa kuin tavoitteissakin onnettomuuksien ehkäisyn näkökulmasta. Kiinteistöjä koskeva lainsäädäntö näyttäytyy jokseenkin erillisenä suhteessa pelastuslakiin. Sen seurauksena on mahdollista tehdä hyvin erilaisia, keskenään kilpailevia tulkintoja. Ottamatta tässä enempää kantaa siihen, mikä on oikea tulkinta parvekegrillauksesta, on mahdollista yleisellä tasolla todeta kiinteistön omistajan ja haltijan toimivaltakysymysten suhteessa rakennuksen käyttäjiin olevan monitulkintaisia. Tulkintamandaatin tulisi kuitenkin olla selkeämmin kiinteistön omistajalla, ei yksittäisellä asukkaalla, kun on kyse muiden asukkaiden turvallisuutta vaarantavasta toiminnasta. Siten nyt käynnissä olevan hankkeen tavoite löytää rajapintoja muihin lakeihin on erityisen kannatettava.

Pelastuslaki sisältää velvoitteen arvioida toiminnan vaaroja ja riskejä. Jos arvioinnin perusteella on tarpeen kieltää esimerkiksi parvekegrillaus, herää kysymys siitä, miten taloyhtiö voisi tämän käytännössä toteuttaa. Taloyhtiöllä tulisikin olla ainakin oikeus, mutta mahdollisesti myös jonkinasteinen velvollisuus kieltää yleisen turvallisuuden (muiden asukkaiden) vaarantava toiminta, joka ei kohtuuttomasti puutu yksilönvapauteen. Tämä korostaisi taloyhtiön omaa toimijuutta turvallisuusasioissa. Nykyisellään esimerkiksi merkittävään palokuorman puuttuminen tapahtuu usein pelastusviranomaisen toimenpitein pelastuslain 42.2 §:n perusteella tehdyn ilmoituksen jälkeen, jolloin toiminta on siis viranomaislähtöistä.

Tarvittaisiinkin lisää työkaluja taloyhtiölle antaa sitovia ohjeita vaarojen arvioinnin perusteella, koskien tilojen turvallista käyttöä. Esimerkkinä voidaan mainita grillauksen kieltäminen puurakenteisella ja puuverhoillulla parvekkeella, jos se taloyhtiön tekemän vaarojen arvioinnin yhteydessä tarpeelliseksi havaitaan. Mallia voitaisiin hakea tupakkalaista (549/2016, 79 §), joskin taloyhtiöllä tulisi olla itsenäinen oikeus ilman kunnan viranomaisen interventiota. Tällainen päätös voitaisiin tehdä esimerkiksi yhtiökokouksessa tai hallituksessa. Jotta sääntelystä saataisiin pakottavaa, tulisi asunto-osakeyhtiölain 8 luvun 2 §:ssä ja huoneenvuokralain 7 luvun 61 §:ssä mainita todeta turvallisuuden kannalta välttämättömän kiellon toistuva rikkominen hallintaanotto/purkuperusteena tai muutoin varmistua siitä, että taloyhtiöllä on tosiasiallinen mahdollisuus puuttua toistuvaan, muiden asukkaiden asumisturvallisuutta vaarantavaan toimintaan.

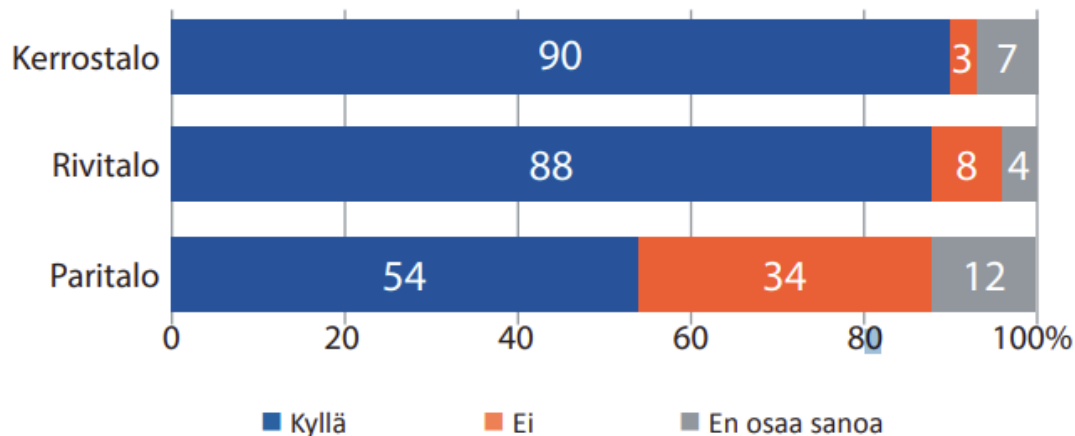
Mahdollista voisi olla myös sen selvittäminen, voisiko kiellon rikkominen olla rangaistavaa esimerkiksi pelastusrikkomuksena. Pelastuslain uhkasakko- ja rangaistussääntely näyttäytyy muutoinkin tällä hetkellä siltä, että se vaatisi uudelleentarkastelua. Esimerkiksi palovaroittimen puuttuminen ei ole sanktioitua muutoin kuin varsin teoreettisella uhkasakkomenettelyllä, vaikka sen puuttuminen vaarantaa usein myös muiden kuin asunnossa asuvan, palovaroittimen hankinnasta ja ylläpidosta oikeudellisesti vastuussa olevan henkilön. Näitä ovat esimerkiksi asunnossa asuvat lapset tai siellä vierailevat henkilöt.

Yhteenveto:

Tulisi lisätä normit, jotka oikeuttavat taloyhtiön antamaan sitovia turvallisuusohjeita ja joiden rikkomiseen liittyisi jonkinasteinen sanktio/seurausten mahdollisuus. Ohjeiden tulisi kuitenkin olla oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden ja niihin tulisi liittyä myös oikeussuojakeinojen käyttömahdollisuus (esimerkiksi AsOyL:n mukaisena moitekanteena).

⁴ Yle uutiset 2019.

Pelastussuunnittelun käsitteistä

Kuvio 3: Pelastussuunnitelmien esiintyvyys talotyypeittäin (%), n = 2375

Kuvio 3: Laurikainen 2017, 28.

Pelastussuunnittelu koetaan ainakin asuinrakennuksissa tällä hetkellä tarpeellisenä ja siitä säätämistä lakitasolla tarkoituksenmukaisena.⁵ Asuinrakennuksia koskeva pelastussuunnittelu koskettaa noin 2,6:ta miljoonaa asukasta. Pelastussuunnitelmasta on siten perusteltua säätää laissa jatkossakin.

Kuvio 6: Tuleeko pelastussuunnittelun olla lakisääteistä / pakollista (%), n = 2352

Tällä hetkellä pelastuslain 15.2 § vaatii sisällyttämään pelastussuunnitelmaan selostuksen vaarojen ja riskien johtopäätelmistä. Nämä käsitteet ovat jokseenkin rinnakkaisia. Vaara on hyvin todennäköisesti toteutuva tai jo toteutunut, parhaillaan vaikuttava haitallinen tapahtuma tai kehityskulku tekijä tai tilanne, joka voi aiheuttaa haitallisen tapahtuman. Uhka eroaa vaarasta siten, että uhka on epävarmempi kehityskulku ja vaara puolestaan käytännöllinen ja riskienhallinnallisin toimenpitein käsiteltävä asia. Uhka on mahdollisesti toteutuva epämieluisa, pelottava tai vahingollinen seikka tai tapahtuma. Riski on kielteisen seikan tai tapahtuman todennäköisyyden ja vaikutusten yhdistelmä. Riskin vaikutus on poikkeama odotetusta. Se voi olla myönteinen, kielteinen tai molempia, ja se voi käsitellä, luoda tai saada aikaan mahdollisuuksia ja uhkia. Riski ilmaistaa tavallisesti riskin lähteiden, mahdollisten tapahtumien, niiden seurausten ja niiden todennäköisyyden yhdistelmänä. Riskit voivat kohdistua esimerkiksi ihmisiin, eläimiin, omaisuuteen, tietojärjestelmiin, ympäristöön tai yhteisöllisiin arvoihin. Yleiskielessä sekä suomen kielen sanan "riski" että ruotsin- ja englanninkielisten vastineiden merkitys on kielteinen.⁶

Riski siis sisältää tapahtuman todennäköisyyden ja vaikutusten yhdistelmän, kun taas vaara ei sisällä vaikutuksia, kuten ei myöskään ehdottomasti tapahtumien todennäköisyyttä. Vaarojen ja riskien erottaminen käsitteellisesti jo pelastussuunnittelua koskevassa pykälässä voisi olla

⁵ Laurikainen 2017, 31.

⁶ TEPA-termipankki 2020.

perusteltua. Riskien arvioinnin johtopäätelmien kirjaaminen voisi jatkossa koskea yrityksiä ja työpaikkoja, joilla on muutoinkin asuinkiinteistöistä poikkeavaa turvallisuutta koskevaa ja toiminnanharjoittajan / työnantajan vastuuta korostavaa sääntelyä. Työturvallisuuslaki (378/2002) (10.2 §) edellyttää, että työnantajalla on oltava riittävä asiantuntemus työn vaarojen selvittämiseen ja arviointiin, ja ellei ole, on käytettävä ulkopuolisia asiantuntijoita. Ottaen huomioon työturvallisuuslain 10 §:n sisällön (vaarojen esiintymistajuus) sekä työturvallisuuslain 10 §:n yksityiskohtaiset perustelut (HE 59/2002 vp), voidaan olettaa, että työturvallisuuslaissa tarkoitetaan nimenomaisesti riskien arviointia. Tätä tulkintaa tukee myös STM:n ja TTK:n ohjeet.⁷ Toiminnanharjoittajia koskee myös monet muut lait, kuten kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011) ja kemikaaliturvallisuuslaki (390/2005), joista johtuu toiminnanharjoittajille erilaisia turvallisuuteen liittyviä arviointi- ja selvilläolovelvoitteita.

Asuinkiinteistöjen turvallisuudesta vastaa tyypillisesti henkilöt oman toimen ohessa (kuten isännöitsijä) tai luottamushenkilöt (taloyhtiöiden hallitus), kun taas yrityksillä ja työpaikoilla on lakisääteinen velvollisuus hankkia riskien arviointiin tarvittavaa osaamista joko organisaatiolle itselleen taikka sitten ostopalveluna. Asuntojen ja työpaikkojen toimintaympäristöt ovat muutoinkin erilaisia, ja erityisesti asunnoissa yksityisautonomia on korkeammalla tasolla kuin työpaikoilla, esimerkiksi työnantajan direktio-oikeuden puuttuessa. Siten voisi olla perusteltua tarkastella pelastussuunnittelua koskevia pykäläiä uudestaan ja räätälöidä niitä näiden eri kiinteistötyyppien väliset erot paremmin huomioon ottaviksi. Tämä mahdollistaisi myös yksityiskohtaisemman sääntelyn ja siten selkeämmin esitetyt pelastussuunnittelun minimivaatimukset asuinrakennuksiin. Asumisessa vastuu on yleistäen enemmän ”maallikoilla”, Tällöin vähemmän vaativa, karkeisiin todennäköisyyksiin perustuva vaarojen arviointi voitaisiin jatkossa tehdä asuinkiinteistöissä ja tätä syvempi riskien arviointi työpaikoilla (ja niihin verrattavissa kohteissa).

Yhteenveto:

Työpaikkojen ja asuinrakennusten pelastussuunnittelun poiketessa toisistaan niin toimintaympäristöjen kuin vastuussa olevien henkilöiden (lakisääteisen) osaamisenkin suhteen, tulisi harkita säädettäväksi erikseen työpaikkojen ja asuinkiinteistöjen pelastussuunnittelusta. Pelastussuunnittelun perusteena oleva riskien tai vaarojen arviointi on perusteltua olla asuinkiinteistöissä täsmällisemmin mutta vähemmän asiantuntemusta vaatien säädetty kuin työpaikoilla.

Omatoimisen varautumisen ja pelastussuunnittelun vastuut

Vastuu pelastussuunnitelman koordinoinnista ja tiedottamisesta tulisi säätää jatkossa selkeämmin rakennuksen omistajalle ja haltijalle. Pelastuslain 9-14 §:ssä velvoitetaan pääsääntöisesti rakennuksen omistajaa ja haltijaa sekä toiminnanharjoittajaa osaltaan. Kuitenkin 15 §:ssä vastuu pelastussuunnitelmasta annetaan vain haltijalle, vaikka 14 §:ssäkin puhutaan omatoimisen varautumisen osalta myös omistajasta. Usein omistaja on myös haltija, mutta isoissa kohteissa, esim. kauppakeskuksissa ei välttämättä löydy yhtä haltijaa. Olisi toiminnan, ohjauksen ja valvonnan kannalta selkeämpää, jos kokonaisvastuu pelastussuunnitelmasta olisi rakennuksen omistajalla. Kiinteistön pelastussuunnitelmaan tulisi kytkeä myös kiinteistön toiminta, kuten esimerkiksi yleisötilaisuuksien tapahtumat. Nykyiset vaatimukset koskevat rakennusta/kiinteistöä, ei toimintaa.

Pelastussuunnitteluun liittyy joissain tapauksissa, esimerkiksi kun kohteessa on useita pieniä vuokralaisia, tarpeetonta epätietoisuutta päävastuullisesta tahosta. Myös tässä 15 §:n mukainen vastuu voisi olla rinnakkainen omistajalla ja haltijalla, mutta päävastuu pelastussuunnittelusta olisi aina rakennuksen omistajalla. Kokoontumisrakennuksissa olevien yleisötilaisuuksien kytkeminen pelastussuunnitteluelvelvoitteeseen parantaisi tapahtumien suunnittelua ja niiden turvallisuutta.

⁷ STM & TTK 2015, 10.

Hallitus voi pelastussuunnittelun yhteydessä käyttää apunaan turvallisuushenkilöstöä, isännöitsijää tai yksityistä toiminnanharjoittajaa, mutta vastuu on jakamaton. Ymmärrys vastuusta ei näytä olevan aivan selvä. Vain 60 prosenttia taloyhtiöiden hallituslaisista oli väittämän ”pelastussuunnittelusta vastuun kantaa taloyhtiön hallitus” kanssa täysin samaa mieltä.⁸ Siten olisi tarpeen vahvistaa kiinteistön omistajan ja haltijan vastuuta pelastussuunnitelman laadinnasta.

Asuinrakennuksissa on yleistä, että pelastussuunnitelmien tekeminen on ulkoistettu yksityiselle toiminnanharjoittajalle ja ylläpito isännöitsijälle. Vuokrataloissa on usein vapaaehtoisista koottu asukastoimikunta. Lisäksi taloihin on voitu nimetä turvallisuushenkilöt, jotka vapaaehtoisuuteen perustuen kehittävät ja edistävät talon turvallisuutta. Henkilöt yleensä hyötyvät toiminnasta jollain tavalla, kuten pääsemällä ilmaiseksi turvallisuuskoulutuksiin. Keskeinen ero perinteiseen taloyhtiöön on se, että turvallisuusjohtaminen on ulkopuolisen eikä asukkaiden (hallitus) käsissä. Täten paljon riippuu vuokranantajasta, miten vuokrataloissa turvallisuutta edistetään ja millä tavoin asukkaita osallistetaan pelastussuunnitteluun.⁹

Isännöitsijän ollessa usein taloyhtiön tai muun asuin kiinteistön ainoa ammattimainen toimija, olisi tarpeen selkiyttää isännöitsijän roolia asuinrakennusten turvallisuudessa. Isännöitsijä huolehtii lähtökohtaisesti, että kiinteistöön kohdistuvaa turvallisuuteen, terveyteen ja järjestykseen liittyvää lainsäädäntöä, viranomais määräyksiä ja kunnallisia säännöksiä noudatetaan ja että niiden asettamat vaatimukset kiinteistölle ja rakennuksille toteutuvat.

Toimitusjohtaja, kuten isännöitsijä, hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti (yleistoimivalta) (OYL 17.1 §). Yhtiön juoksevaan hallintoon tulisi jatkossa selkeämmin sisällyttää palo- ja poistumisturvallisuuden seurantavelvollisuus. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi uutta palo- ja poistumisturvallisuutta koskevaa vastuuta koskevassa pykälässä, ellei turvallisuuteen liittyvää vastuuta saada vahvemmin osaksi esimerkiksi osakeyhtiölain ja/tai asunto-osakeyhtiölain sääntelyä.

Tällä hetkellä isännöitsijä pyörittää juoksevaa hallintoa, mutta hän ei ole eksplisiittisesti velvollinen seuraamaan turvallisuutta. Isännöitsijä on kuitenkin ammattilainen. Osa isännöitsijöistä tekee pelastussuunnitelman tai muutoin huolehtii pelastussuunnitteluun liittyvästä prosessista. Isännöitsijän rooliin taloyhtiön toimitusjohtajana tai vuokrataloyhtiöissä ensisijaisena turvallisuudesta vastaavana tahona, joka on usein ainoa henkilö, jolla on käytännön edellytykset seurata ja edistää turvallisuutta, olisi loogista liittää vastuu. Isännöitsijän ja toimitusjohtajan rooliin tulisikin kytkeä aiempaa vahvemmin vastuu turvallisuudesta, niin ennakkollisesti kuin reaktiivisestikin. Reaktiiviseen rooliin liittyvä vastuu voisi tulla kyseeseen silloin, kun isännöitsijä saa tietoonsa ilmeisen turvallisuusuhkan.

Muita toiminnanharjoittajia koskevasta sääntelystä on johdettavissa selkeitä turvallisuuteen liittyviä osaamisvaateita, joita tulisi pystyä soveltamaan myös isännöitsijöihin. Siten isännöintitoimistoihin olisi hyvä saada turvallisuusalan osaajia, ja pitkällä tähtäimellä tämä voisikin parantaa asumisen turvallisuutta – laadukkaaseen isännöintiin voisikin jatkossa sisältyä myös vahvempi asumisen turvallisuuden ammattimaisuus osana muuta isännöintipalvelua. Mallia voitaisiin hakea työturvallisuussäädöksistä. Isännöintikustannukset ovat myös varsin vähäiset verrattuna asunto-osakeyhtiön kaikkiin kustannuksiin.

Isännöitsijällä tulisikin olla myös velvollisuus raportoida hallitukselle taloyhtiön turvallisuudesta esimerkiksi vuosittain. Tämä raportointivelvollisuus voisi olla taloyhtiöissä yhteinen hallituksen kanssa, ja siihen sisältyisi suunnitelmallinen turvallisuuden parantaminen osana rakennuksen

⁸ Laurikainen 2017, 17.

⁹ Laurikainen 2017, 18.

korjaussuunnitelmaa. Turvallisuusvastuuta pitäisi voida myös jakaa, esimerkiksi taloyhtiön turvallisuusvastaavalle. Jos vastaavaa ei ole nimetty, se voisi olla lähtökohtaisesti isännöitsijä. Vastaavalla ei kuitenkaan välttämättä olisi tehtävistä seuraavaa vastuuta, ellei hänellä olisi itsenäistä päätösvaltaa.

Pelastussuunnitelman tunnettavuutta voisi myös merkittävästi lisätä se, että sen käsittely yhtiökokouksessa tulisi pakolliseksi. Myös yhtiön pitkän tähtäimen suunnitelmassa (korjaustarveselvitys) tulisi huomioida turvallisuuden edistäminen. Tähän voisi sisältyä mahdollinen asukkaille tarjottavat koulutukset / turvallisuusviestintä. Pitkän tähtäimen suunnitelman yhteydessä päivitettäisiin vaarojen ja riskien arviointi ja raportointiin yhtiökokouksessa sisältyisi suunnitelmallinen turvallisuuden jatkuva parantaminen - mitä on tehty edellistä vuotta paremmin?

Lisäksi tulisi tarkastella rajapintoja työturvallisuuslakiin. Työsuojelupäällikön tulee olla työpaikan ja työn luonne sekä työpaikan laajuus huomioon ottaen riittävän pätevä ja hänellä on oltava riittävän hyvä perehtyneisyys työsuojelusäännöksiin ja työpaikan olosuhteisiin sekä muutoinkin asianmukaiset edellytykset yhteistoimintalain 26 §:ssä tarkoitettujen asioiden käsittelyyn ja yhteistoiminnan järjestämiseen (44/2016 28 §). Voisiko työsuojelupäällikön tehtäviin sisällyttää jonkinasteisen pelastussuunnitteluvastuun, ellei sitä ole erikseen muulle nimetty? Pitäisikö työsuojelupäälliköllä olla hyvä perehtyneisyys myös pelastuslakiin? Asuntojen osalta isännöitsijän tulisi vastaavasti olla riittävän pätevä ja hänellä olisi oltava hyvä perehtyneisyys asuinkiinteistöjen turvallisuutta koskevaan sääntelyyn.

Myös huoneenvuokralakiin voitaisiin sisällyttää edellytyksen antaa asukkaalle riittävät tiedot turvallisuudesta, esimerkiksi vuokrasopimuksen liitteenä tai linkkinä. Vuokrataloyhtiölle voitaisiin säätää vastaava pitkän tähtäimen suunnitelma, ml. turvallisuus ja pelastussuunnitelman vaarojen arvioinnin päivitys, joka olisi esitettävä asukkaille vuosittain. Tämä tilaisuus voisi olla turvallisuusviestinnällinen, jossa vuokralaiset voivat keskustella omistajan edustajan kanssa kiinteistön turvallisuudesta. Erityisesti tässä kontekstissa olisi huomioitava monikielisyys. Lisäksi lakiin yhteishallinnosta vuokrataloissa (649/1990, yhteishallintolaki) 10 §:ään, joka koskee asukastoimikunnan tehtäviä, tulisi lisätä palo- ja poistumisturvallisuus. Nykyisessä 12 kohdan listassa ei turvallisuutta ole mainittu. Sinne voitaisiin luoda uusi 13 kohta, joka voisi olla sisällöltään esimerkiksi: *Asukastoimikunnan tehtävänä on... ” tehdä esityksiä, neuvotella ja antaa lausuntoja koskien turvallisuusjärjestelyjä, pelastussuunnittelua ja muista turvallisuuteen liittyvistä asioista ”.* Mahdollisesti vastaavankaltainen muutos voitaisiin tehdä myös lakiin asumisoikeusyhdistyksistä (1072/1994) (46 §).

Voisi olla tarpeen myös tarkastella laajemminkin turvallisuuspoikkeamista koskevia ilmoitusvelvollisuuksia. Tällä hetkellä pelastuslain 3 §n: mukaan jokaisen, joka huomaa tai saa tietää tulipalon syttyneen tai muun onnettomuuden tapahtuneen tai uhkaavan eikä voi heti sammuttaa paloa tai torjua vaaraa, on viipymättä ilmoitettava siitä vaarassa oleville, tekemään hätäilmoituksen sekä ryhtymään kykynsä mukaan pelastustoimenpiteisiin. Tässä pykälässä säädettyä toimintavelvollisuutta voitaisiin laajentaa siten, että se koskisi myös vikaa tai muuta turvallisuuteen liittyvää ongelmaa tai puutetta. Näistä pitäisi viipymättä ilmoittaa asianomaista kohdetta hallinnoivalle, kohteen omistajalle tai sen huollosta ja ylläpidosta vastaavalle taholle.

Yhteenveto

Isännöitsijällä tulisi olla velvollisuus päivittäisen johtamistyön ohella seurata palo- ja poistumisturvallisuutta ja ilmoittaa poikkeamista hallitukselle tai muiden kuin taloyhtiöiden kohdalla omalle esimiehelleen. Tulisi harkita laajennettavaksi myös jokaisen toimintavelvollisuutta ilmoittaa vakavista turvallisuutta vaarantavista puutteista kiinteistön omistajalle vastaavalla tavalla kuin pelastuslain 42.2 §:ssä on säädetty ilmoitusvelvollisuus viranomaisille.

Tulisi korostaa hallituksen vastuuta paitsi asuinkiinteistöjen, myös muiden yritysten ja työpaikkojen palo- ja poistumisturvallisuudesta. Myös isännöitsijällä tulisi ammattilaisena olla juoksevaan hallintoon liittyvä turvallisuuden seurantavastuu, josta vapautuminen edellyttäisi, että isännöitsijä on ilmoittanut palo- ja poistumisturvallisuutta vaarantavasta tilanteesta eteenpäin.

Säätämällä rakennusten palo- ja poistumisturvallisuudesta integroituen vahvemmin muuhun varallisuusosoikeudelliseen sääntelyyn (asunto-osakeyhtiölaki, huoneenvuokralaki ym.) voitaisiin tehokkaammin saada turvallisuus osaksi kiinteistöjen päivittäistä toimintaa.

Esimerkki (AsOyL):

Varsinainen yhtiökokous on pidettävä kuuden kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Yhtiöjärjestyksessä ei voida määrätä muusta määräajasta. Kokouksessa on esitettävä:

...

2) hallituksen kirjallinen selvitys tarpeesta sellaiseen yhtiön rakennusten ja kiinteistöjen kunnossapitoon yhtiökokousta seuraavan viiden vuoden aikana, joka vaikuttaa olennaisesti osakehuoneiston käyttämiseen, yhtiövastikkeeseen tai muihin osakehuoneiston käytöstä aiheutuviin kustannuksiin tai osakehuoneiston palo- ja poistumisturvallisuuteen; sekä

3) hallituksen kirjallinen selvitys yhtiössä suoritetuista huomattavista kunnossapito- ja muutostöistä sekä palo- ja poistumisturvallisuutta parantavista toimenpiteistä ja niiden tekoajankohdat.

...

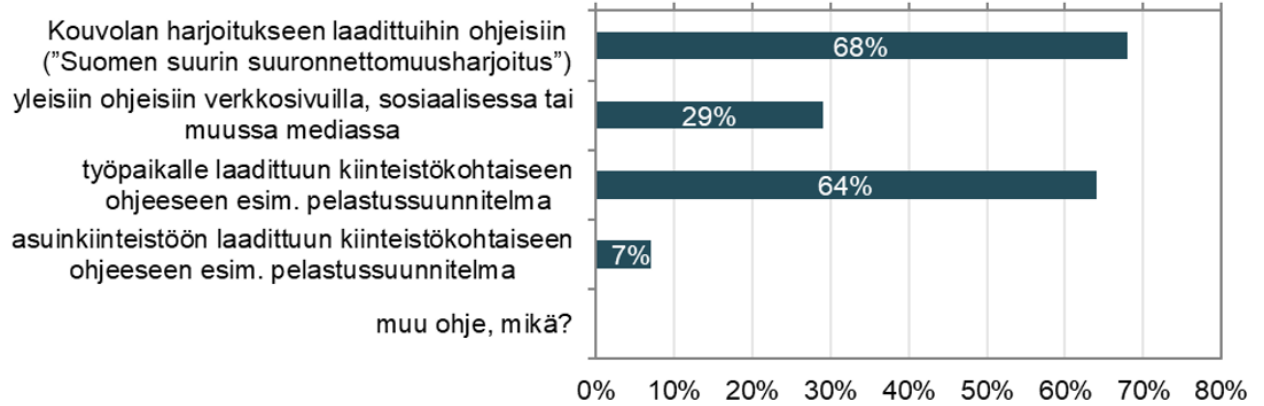
7) Kiinteistön päivitetty pelastussuunnitelma sekä yhtiön XX lain nojalla antamat, turvallisuuden kannalta välttämättömät kiellot ja määräykset koskien yhtiön ja asukkaiden hallinnassa olevien tilojen käyttöä.

Pelastussuunnitelman toimintaohjeet

SPEK on vuosina 2017-2020 toteuttanut laajamittaisten, sivullisille vaaraa aiheuttavien tulipalojen yhteydessä kyselyitä vaara-alueella olleille ihmisille. Näiden kyselyiden perusteella on ilmeistä, että perustoimenpiteet kuten ilmanvaihdon sulkeminen sisätiloihin suojautumiseksi on vielä heikosti tunnettua. Vaikuttaisi myös siltä, että työpaikoille laadittuihin pelastussuunnitelmiin tutustutaan asuinkiinteistöjä paremmin. Selittävänä tekijänä voi olla työnantajan selkeämmän turvallisuuteen liittyvät vastuut, jotka johtuvat myös muusta kuin pelastuslainsäädännöstä.

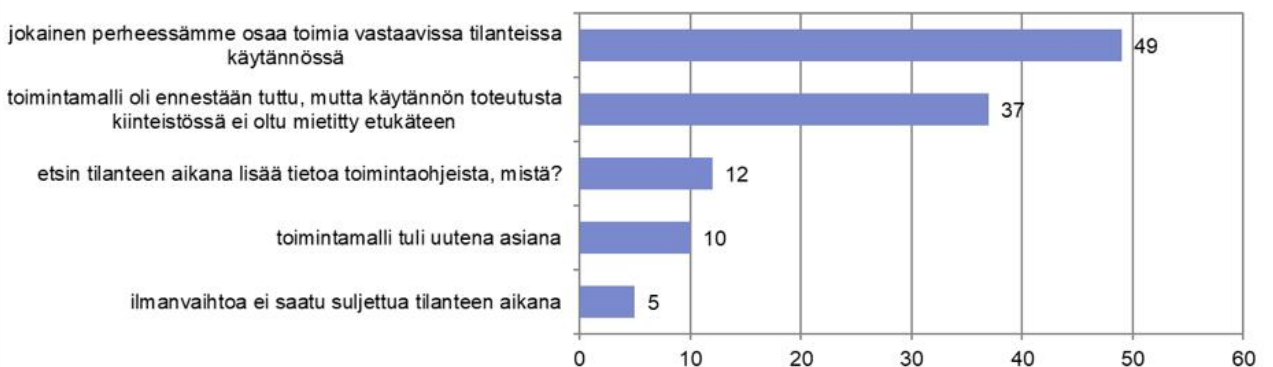
Kouvola, suuronnettomuusharjoitus: Mihin ohjeisiin tutustuit?

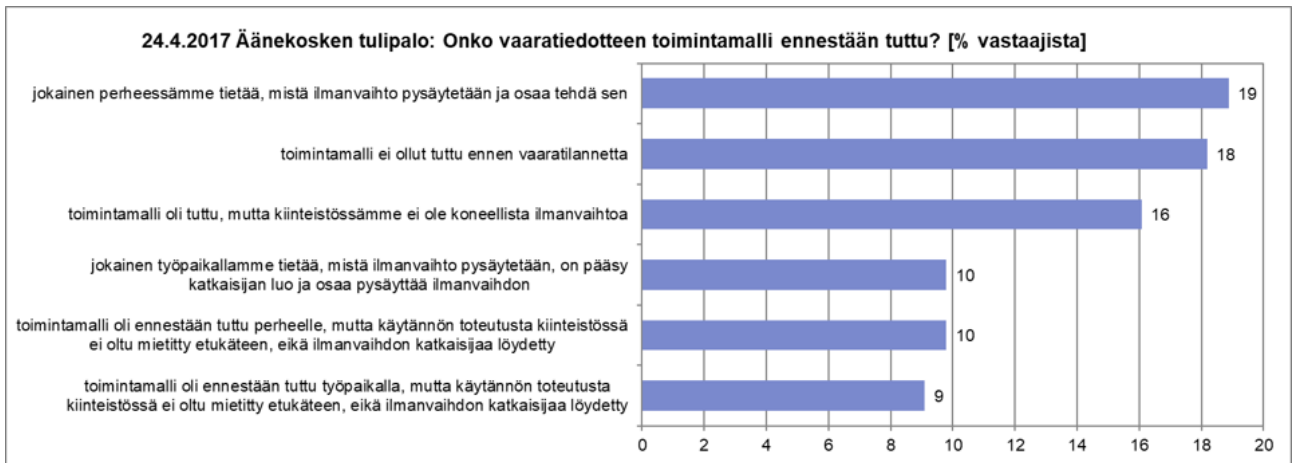

Turku 21.10.2020: Tiedätkö, miten kiinteistösi ilmanvaihto suljetaan?

30.1.2017 Pori: Onko vaaratiedotteen toimintamalli perheellesi/ taloyhtiölle ennestään tuttu ja käytännön tasolle suunniteltu? [% vastaajista]

Kyselyiden perusteella vaikuttaa siltä, että pelastussuunnitelmien ohjeet ovat vielä melko yleisellä tasolla, eikä niitä ole laadittu juuri kyseisen kiinteistön teknisiä ratkaisuja silmällä pitäen. Usein ilmanvaihdon sulkeminen ei edes onnistu tavalliselta asukkaalta, vaan edellyttää kiinteistönhoidon toimenpiteitä. Siten asuinkiinteistöjen keskeisiä toimenpiteitä, kuten sisälle suojautumista, olisi perusteltua vahvistaa lain uudistuksen yhteydessä. Pelastussuunnitelman sisältövaatimuksissa tulisikin selkeämmin vaatia, että sekä työpaikkojen että asuinkiinteistöjen pelastussuunnitelmassa tulee esittää ohjeet sisälle suojautumiseksi riittävän täsmällisesti, jotta kuka tahansa pystyy toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet tilanteen sitä vaatiessa.

Myös pelastussuunnitelmien kiinteistökohtaisuutta olisi varaa yleisemminkin vahvistaa. Tällä hetkellä suunnitelmat ovat varsin yleisellä tasolla. Niissä ei useinkaan ole kiinteistökohtaista vaarojen/riskien arviointia tai juuri kyseistä kiinteistöä varten räätälöityjä toimintaohjeita. Tulisi vähintäänkin mainita esim. lain perusteluissa, että pelastussuunnitelma on laadittava juuri kyseisen kiinteistön olosuhteet huomioiden.

Vuokratilayhtiöissä asukkailla voi olla vaikeuksia päästä käsiksi pelastussuunnitelmaan. Tätä edesauttaisi huoneenvuokralakiin tehty täsmennys, joka edellyttäisi antamaan vuokralaiselle turvallisen asumisen kannalta tarpeelliset tiedot. Tämä voisi sisältää viittauksen pelastuslain tarkoittamaan pelastussuunnitelmaan ja/tai sen sisältämiin toimintaohjeisiin. Vastaavasti myös yhtiön lainmukaisessa järjestyksessä antamat turvallisuutta koskevat kiellot ja määräykset tulisi antaa samassa yhteydessä.

Asuinrakennuksen pelastussuunnitelman, kuten myös työpaikan pelastussuunnitelman liitteenä tulee olla asukkaille/työntekijöille annettavat ohjeet, mukaan lukien poistumisturvallisuus (esim. varatiet), kunnossapitovastuut (esim. palovaroitimet) ja selvitys vaaroista / riskeistä. Nämä tulisi olla helposti saatavilla ja ne olisi käytävä läpi vuosittain esimerkiksi yhtiökokouksen tai muun asukkaille kohdennetun viestin avulla. Nykyinen asetuksen ”tarvittavalla tavalla” -maininta, joka koskee tiedottamista, on liian epätasällinen. Tämä pitäisikin siirtää asianomaisiin lakeihin (kuten AsOYL) aiemmin kuvatun mukaisesti tai viitata näiden lakien sisältöihin.

Yhteenveto

Pelastuslain tulisi sisältää nykyistä täsmällisemmät vaatimukset yleisimpiin riskeihin varautumiseksi juuri kyseisen kiinteistön tekniset ratkaisut huomioon ottaen. Tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sisälle suojautumisen ja tilojen poistumisjärjestelyiden mainitsemista eksplisiittisesti pelastussuunnitelman sisältövaatimuksissa.

Ylimmällä päättävällä elimellä ja myös vuokranantajalla tulisi olla nykyistä täsmällisempi velvollisuus antaa juuri kyseistä kiinteistöä koskevat ohjeet asukkaille. Tämä tiedonantovelvollisuus voitaisiin toteuttaa osana varallisuusvoikeudellista normistoa tai sisältäen viittaukset niihin.

Esimerkki:

Vuokranantajan on luovutettava vuokralaiselle kiinteistöön laadittu pelastuslain (xx/xxxx) N §:n tarkoittama pelastussuunnitelma sekä tilojen käyttöä koskevat määräykset ja kiellot viimeistään sinä päivänä, kun huoneisto on pidettävä vuokralaisen saatavana huoneenvuokralain (481/1995) 16 §:n mukaisesti.

Palontorjuntatekniikka ja sen huolto

Nykyisellään kiinteistön palontorjuntatekniikka on vaihtelevasti huomioitu kiinteistöjen huoltodokumenteissa. Erityisesti vanhemmissa kiinteistöissä rakenteellisista ja teknisistä ratkaisuista ei välttämättä pidetä suunnitelmallisesti huolta eikä niiden toimintakuntoa seurata. Siten palovaroittimet, savunpoistolaitteistot ja muu paloturvallisuustekniikka tulisikin säätää pakolliseksi huomioitavaksi kiinteistön huoltokirjassa ja täydennykset olisi tehtävä turvatekniikan osalta myös ennen vuotta 2000 rakennetuissa kiinteistöissä.

Isännöitsijän tai hallituksen vastuulla olisi varmistaa, että huoltokirja sisältää olennaiset asiat. Vaikka rakennuksen huoltokirja ei ole pakollinen rakennuksissa, joiden rakennuslupa on tullut vireille ennen maankäyttö- ja rakennusasetuksen (895/1999) voimaantuloa (1.1.2000), hyvä kiinteistönpitotapa edellyttäisi nykyisinkin sen laatimista. Siten turvallisuustekniikan voisi säätää lakisääteiseksi kiinteistön huolto- ja kunnossapito-ohjeisiin myös ennen vuotta 2000 myönnettyissä rakennusluvuissa esimerkiksi MRL 117 i §:ään tehdyin viittauksin.

Myös kyberturvallisuuden ylläpito olisi huomioitava rakennuksen huoltokirjassa. Mitä ulkoisia liittymiä on, ja miten niiden tietoturvallisuudesta huolehditaan? Älyrakentamisen yleistyessä tätä tekniikkaa käytetään tai tullaan käyttämään myös pelastustoiminnan tukena ja ohjaamaan toimintaa onnettomuustilanteissa. Siksi kyberturvallisuus tulisi huomioida myös pelastuslain uudistamisen yhteydessä, jotta laki ei olisi vanhentunut jo sen vahvistamisen jälkeen.

Yhteenveto

Maankäyttö- ja rakennuslain 117 i §:n mukaisen huoltokirjan (käyttö- ja huolto-ohje) ja pelastuslain 12 §:ssä tarkoitettujen laitteiden kunnossapitovelvoitteen välistä suhdetta tulisi täsmentää. Huollon ja kunnossapidon suunnittelu palo- ja poistumisturvallisuuteen keskeisesti vaikuttavien laitteiden ja rakenteiden osalta tulisi laajentaa koskemaan myös kiinteistöjä, joihin ei vielä ole laadittu MRL:n mukaista huoltokirjaa.

Toimintakyvyltään rajoittuneiden henkilöiden palo- ja poistumisturvallisuus

Tällä hetkellä vastuuta kotona asuvien toimintakyvyltään rajoittuneiden asukkaiden, kuten esimerkiksi muistisairaiden ja liikkumisrajoitteisten henkilöiden turvallisuustason seurannasta ja sen vaatimista toimenpiteistä ei ole selkeästi säädetty kenellekään viranomaiselle. On selvää, että toimintakyvyltään rajoittuneiden henkilöiden palveluja pyritään nykyisen linjauksen mukaisesti tarjoamaan mahdollisimman pitkään omaan kotiympäristöön. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan ole huomioitu henkilön omaa tai asuinyhteisön turvallisuutta kokonaisuutena. Havaittavissa on, että kyseinen kohderyhmä on jo nyt varsin kattavasti edustettuna maassamme aiheutuneissa asuinrakennuspaloissa, myös tulipaloissa menehtyneiden joukossa.

Jotta ongelmaan voidaan vaikuttaa, edellyttää se yhteistoimintaa ja tarkempaa vastuurajojen määrittämistä viranomaisten kesken. Kenelle kuuluu kotiin palveluja saavan asukkaan turvallisuustason määrittäminen ja siitä huolehtiminen (sote, pela, asukas, omaiset jne.)? Olisi tarkoituksenmukaista, että riskiasukkaan turvallisuuden oikeasta tasosta vastaisi se taho, joka on tehnyt päätöksen henkilön toimintakyyn perustuvien palveluiden tarjoamisesta kotiin. Lisäksi tulisi luoda seurantajärjestelmä toimintakyvyltään rajoittuneen henkilön kunnan seurantaan. Palveluja

saavan asukkaan palo- ja poistumisturvallisuuden arvioinnissa voisi hyödyntää RAI-järjestelmää, jonka perusteella on laadittu omatoimista poistumiskykyä kuvaava mittari (EVAC). Toimivalla seurantatyökalulla havaitaan riskiasukas ja pystytään ajoissa ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin palo- ja henkilöriskin poistamiseksi.

Ainakin vammaispalvelulaki (3 a §), vanhuspalvelulaki (16 §) ja sosiaalihuoltolaki (39 §) edellyttävät, että palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä laaditaan henkilökohtainen palvelusuunnitelma. Vuonna 2023 valtakunnallisesti käyttöön otettava RAI-arviointijärjestelmä mahdollistaa tai vähintäänkin edesauttaa myös henkilön poistumiskyvyn arvioimisen palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä. Pelastussuunnittelua tulisikin tarkastella paitsi kiinteistön omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan velvollisuutena, myös sote-palveluntarjoajan tehtävänä osana henkilökohtaista palvelusuunnitelmaa. Jos palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä käy ilmi, että henkilön toimintakyky ei riitä itsenäiseen pelastautumiseen, mutta henkilölle päätetään siitä huolimatta tarjota palveluita kotiin, tulisi samalla varmistua asumisen turvallisuudesta ja suunnitella henkilön pelastautuminen tarvittaessa käyttäen hyväksi teknisiä ratkaisuja, joilla voidaan korvata puuttuvaa toimintakykyä.

Käytännössä tämä voisi tarkoittaa sitä, että henkilön asumisen turvallisuus ja sen suunnittelu voisi palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä olla vahvemmin julkisen vallan vastuulla. Mallia voitaisiin ottaa ulkomailta. Monissa maissa käytössä ns. Personal Emergency Evacuation Plan (PEEP). Vastaava suunnitelma voitaisiin tehdä myös työpaikoilla, joissa työskentelee toimintakyvyltään rajoittuneita henkilöitä.

Kotona asuvien, toimintakyvyltään heikentyneiden määrän kasvaessa tulisi myös taloyhtiön edustajille säätää ainakin oikeus, ellei myös velvollisuus, tehdä ilmoitus tukea tarvitsevasta henkilöstä hyvinvointialueen sosiaalitoimelle. Tämä myös osaltaan konkretisoisi aiemmin ehdotettua isännöitsijän seurantavelvollisuutta ja antaisi työkaluja toimenpiteisiin, jos herää huoli asukkaan pärjäämisestä.

Yhteenveto

Lisätään sosiaalihuoltolakiin, vammaispalvelulakiin ja vanhuspalvelulakiin säännös, jonka mukaan henkilön palvelusuunnitelman laadinnan yhteydessä on arvioitava henkilön itsenäinen kyky poistua ja tarvittaessa suunniteltava henkilön palo- ja poistumisturvallisuus ja hankittava apuvälineitä tai muita teknisiä ratkaisuja, joilla henkilön palo- ja poistumisturvallisuus voidaan varmistaa.

Lisätään sosiaalihuoltolain 35 §:ään ja vanhuspalvelulain 25 §:ään isännöitsijää koskeva ilmoitusvelvollisuus sosiaalitoimeen henkilöstä, joka on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, salassapitosäännösten estämättä.

Pelastussuunnittelun sisältövaatimuksista

Kuten todettua, nykyisiä pelastussuunnitelmia vaivaa niiden yleisluontoisuus. Niissä ei useinkaan ole pohdittu juuri tarkasteltavana olevan kiinteistön vaaroja ja niiden ennaltaehkäisyyn ja toisaalta toteutumiseen liittyviä ohjeita. Tähän ongelmaan voi olla hankalaa puuttua lainsäädäntötekniisesti, mutta osaltaan tavoitetta voisi edistää tuomalla palo- ja poistumisturvallisuuden aiemmin esitetyn mukaisesti vahvemmin osaksi taloyhtiöpäättäjien vastuita. Lisäksi tulisi harkita, voisiko pelastuslain perusteluissa viitata alan järjestöjen yhteistyössä laatimiin pelastussuunnittelua koskeviin oppaisiin. Tulisikin vahvistaa pelastussuunnittelun hyviä käytänteitä ja hyvää pelastussuunnittelutapaa lähtökohtana, josta poikkeaminen olisi perusteltava. Oppaita kehittämällä ja samalla niiden normatiivista asemaa vahvistamalla voitaisiin edistää pelastussuunnittelun kehittymistä myös lakiuudistuksen jälkeen.

Pelastussuunnitelman sisältö tulisikin määritellä nykyistä tarkemmin ainakin asetustasolla,

perustuen aiemmin ehdotettuun asuinrakennusten ja muiden rakennusten jaotteluun. Laissa tulisi huomioida myös kuluttajaturvallisuus. Mieluiten kuvaus suunnitelman sisällöstä ja suunnitteluvuorokausista kohteista joko lakiin tai asetukseen. Se, että suunnitelman sisältö on osittain laissa ja asetuksessa ja kohteet asetuksessa ei ole kovin selkeää, vaikka voikin olla säädösteknisesti perusteltua.

Tulisi myös pohtia, miten tapaturmien ehkäisyä voitaisiin edistää pelastussuunnittelun keinoin. Kuten tulipalojen, myös tapaturmien ehkäisy edellyttää monialaista yhteistyötä ja synergiaetujen hyödyntämistä poikkialallisesti, myös lainsäädäntöhankkeissa. Pelastussuunnitelman yhteydessä ainakin yhteisissä tiloissa olisi huomioitava tapaturmat ja esteetön poistuminen, eli tämän voisi mainita lain perusteluissa. Taloyhtiön tulisi edistää asumisen esteettömyyttä ja tapaturmien ehkäisyä (poistumisturvallisuus) yhteistyössä asukkaiden kanssa ja tämä tulisi huomioida pitkän tähtäimen suunnittelussa. Hyvänä käytäntönä voisi jakaa kodin turvallisuuden tarkastuslistan asukkaille. Tällöin pelastussuunnittelun yhteydessä ohjeistettaisiin ja opastettaisiin myös asunnon sisäistä turvallisuutta.

Kuten aiemmin ehdotettu, voitaisiin erottaa omiksi kohdiksi asuinrakennusten, muiden rakennusten ja yleisötilaisuuksien pelastussuunnitelmat.

Asuinrakennuksissa

- asukas huolehtii/suunnittelee oman asuntonsa turvallisuuteen liittyvät asiat: palovaroitin, alkusammutuskalusto, poistuminen, hälyttäminen, jne. ja nämä säännöllisesti
- isännöitsijä suunnittelee yleisiin tiloihin ja tekniikkaan liittyvät turvallisuusjärjestelyt ja antaa nämä tiedoksi asukkaille
- nostetaan viestintä isompaan/ensisijaiseen rooliin = saadaan asukkaat ymmärtämään oman turvallisuuden ja sen ylläpidon tärkeys
- laissa mielellään minimitaso viestinnälle ja sen todentaminen
- viittaukset asunto-osakeyhtiölakiin, huonevuokralakiin, yhteishallintoalkiin ja muihin relevantteihin lakeihin

Muissa rakennuksissa

- Rakennuksen omistaja tai haltija (tai toiminnanharjoittaja) vastaa pelastussuunnitelmasta yleisten tilojen ja koko rakennusta palvelevien järjestelyjen osalta
- huoneiston haltija vastaa pelastussuunnitelmasta hallinnassaan olevien tilojen osalta
- suunnitelman sisältö voisi olla kuten nykyään

Omatoiminen varautuminen poikkeusoloissa

Pelastuslain 14 § ja 15 § ovat vielä pitkälti väestönsuojelulain jälkeläisiä. Nykyiseen sääntelyyn (14 §:n 1 mom. kohta 2 ”varauduttava henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa”) tulisi lisätä termi häiriötilanne. Näin lainsäädäntö selkeämmin osoittaisi, että omatoiminen varautuminen on myös varautumista normaaliolojen ja poikkeusolojen häiriötilanteisiin. Myös 15 §:ään voisi harkita häiriötilanne-sanana lisäämistä esimerkiksi momenttiin kolme ”asukkaille ja muille henkilöille annettavista ohjeista onnettomuuksien ehkäisemiseksi sekä onnettomuus- ja vaaratilanteissa toimimiseksi”.

Vuoden 2011 uudistuksessa poistettiin turvallisuushenkilöstön nimeämisvelvoite. Muutoksella oli omat tarpeensa, mutta jos asiaa tarkastellaan puhtaasti varautumistyön näkökulmasta, ei muutos todennäköisesti ole vahvistanut siviiliväestön varautumista häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Aika on muuttanut toimintaympäristöä myös siltä osin, että ne haasteet, jotka liittyivät silloiseen nimeämisvelvoitteeseen ja kouluttamiseen, on mahdollista nykyään ylittää kehittämällä digitaalisia palveluja mm. SPEKin ja pelastusliittojen toimesta. Nimetyt turvallisuuspäälliköt ja suojelujohtajat tulisi nähdä järjestäytymättöminä vapaaehtoisina, joiden koordinoitua tulisi kehittää. Tähän työhön nimeämisvelvoitteen palauttaminen toisi merkittävää normatiivista tukea.

Tilapäinen käyttötavan muutos ja tavanomaisesta poikkeava käyttö hyvä asia asetuksessa säädetyissä pelastussuunnitelman sisältövaatimuksissa ja näillä otetaan huomioon esimerkiksi tilapäisen majoittumisen aiheuttamaa tarvetta tarkastella palo- ja poistumisturvallisuutta uudelleen. Toisaalta myös tämä voitaisiin ehkä siirtää lakiin ja avata paremmin. Sen sijaan varautuminen poikkeusoloihin on epäselvä. Sääntelyä voisi tarkentaa - esimerkiksi miten väestönsuojeluasiat on hoidettava. Lisäksi suositus, hyvät käytännöt esimerkiksi kotivarasta. Lain perusteluissa tulisi avata sitä, mitä varautumisella poikkeusoloihin tarkoitetaan. Lisäksi poikkeusolojen lisäksi tulisi huomioida häiriötilanteet. Käsitteet varautuminen - väestönsuojelu mielletään eri tavoin. Varautumiseen (häiriötilanteet) sisältyy esim. tulvat (varautuminen, jos tulva-alueella), jäte-, vesi-, tele- ja sähköjakelun häiriöt ja myrskyt.

Poikkeusolojen riskeihin varautuminen on syytä pitää osana pelastussuunnittelua niin pitkään, kun sodan uhka arvioidaan yhteiskuntaan kohdistuvaksi riskiksi ja väestönsuojia rakennetaan. Näitä on esim. väestönsuojan laitteiden ja varusteiden hankinta, kunnossapito ja tarkastukset normaaliaikana (osana muuta kiinteistön huolto-ohjelmaa), suojautumisen valmistelut (väestönsuojan tyhjentäminen ja rakenteiden muokkaaminen suojautumiskäyttöön tai tilapäisen suojan rakentaminen ja varustaminen), suojautuminen poikkeusoloissa (viranomaisten antama hälytys sekä taloyhtiön sisäinen hälyttäminen, asukkaiden suojaan mukaan ottama materiaali, suojautumisen johtaminen jne.), varautuminen evakuointiin. Suojan käyttöönotto pitäisi olla pelastussuunnitelman liitteenä ja vastaavasti suojan huolto ja kunnossapito tulisi sisällyttää palo- ja poistumisturvallisuuteen vaikuttavan tekniikan ohella rakennuksen maankäyttö- ja rakennuslain 117 i §:n tarkoittamaan huoltokirjaan myös niissä rakennuksissa, joihin ei vielä ole huoltokirjaa laadittu (valmistajan ohjeet huomioitava).

Pelastussuunnittelun laiminlyönnin seuraukset

Tampereella 22.11.2010 kolmen ihmisen kuolemaan johtaneen tulipalon tutkinnan yhteydessä (B2/2010Y) havaittiin, että taloyhtiön asukkaat eivät yhtä henkilöä lukuun ottamatta olleet tietoisia pelastussuunnitelmasta, vaikka pelastussuunnitelma oli hyväksytty vain seitsemän kuukautta ennen onnettomuusajankohtaa. Ulkopuolisen tekemässä pelastussuunnitelmassa oli lisäksi väärää tietoa varapoistumisteistä. Tampereen tutkinnan seurauksena OTKES päätyi seuraavaan suositukseen: *”Suunnittelussa on keskeistä kiinnittää huomiota kunkin kohteen erityispiirteisiin ja olosuhteisiin, joista on saatavissa tietoa muun muassa kiinteistössä asuvilta ja työskenteleviltä. Oleellista on myös taloyhtiön hallituksen, asukkaiden ja kiinteistössä toimivien perehdyttäminen ja yksinkertaisten eri tilanteisiin soveltuviin toimintaohjeiden antaminen. Viestinnän tulisi olla säännöllistä ja kaksisuuntaista.”* (B2/2010Y, 61).

Pelastussuunnitelman laatimatta jättäminen tai sen huomattava puutteellisuus ei tällä hetkellä ole rangaistavaa, mutta siihen voidaan puuttua viranomaistoimenpitein (määräys, uhkasakko). Tällä hetkellä alalla on toimijoita, jotka laativat pelastussuunnitelmia ilman riittävää perehtyneisyyttä juuri kyseisen kohteen järjestelyihin. Pelastussuunnitelmaan liittyvien puutteiden sanktiointi saattaa kuitenkin olla hankalaa. Jos tähän päädyttäisiin, sääntelyn tulisi olla täsmällistä ja tarkkarajaista. Sen sijaan pelastussuunnitelmien sisällöllinen laatu voisi merkittävästi parantua, jos siitä tulisi asiakirja, joka altistettaisiin asukkaiden kritiikille ja kehittämisehdotuksille nykyistä useammin. Tämä voisi tapahtua esimerkiksi osana vuokralaiselle toimitettavia asiakirjoja ja osana asunto-osakeyhtiöiden yhtiökokouksia.

Hyvälläkään suunnitelmalla ei ole merkitystä, jos siihen liittyvä tiedottaminen on puutteellista. Toisaalta suunnitelmia vaivaa usein niiden heikko soveltuvuus kohteeseen. Tulisikin olla uskottavat menettelyt niihin tilanteisiin, joissa pelastussuunnitelmassa on ilmeisen väärät tiedot, ei sovi kiinteistöön, ei ole päivitetty/tarkistettu vuosiin tai ei sisällä ohjeita turvallisesta poistumisesta (esim. parvekepelastaminen, jota ei ole ohjeistettu). Suhtautumista pelastussuunnitelmaan

lakisäateisenä asiakirjana voisi vahvistaa se, jos sen sisällöllistä laatua kyettäisiin kehittämään asumisyhteisön asukkaiden omaa asiantuntemusta hyödyntäen tuomalla se osaksi yhteisesti hyväksyttäviä asiakirjoja esimerkiksi yhtiökokoukseen.

Tampereella 3.12.2020

Kari Telaranta
johtava asiantuntija
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

LÄHTEET

Furuhjelm Marina 2012. Voiko grillijuhlia järjestää taloyhtiössä omalla parvekkeella?
<https://www.kotitalolehti.fi/blogi/grillikauden-avajaiset/>

Hautamäki Veli-Pekka 2011. Pelastustoimen sääntelyidentiteetistä. Lakimies 4/2011 s. 753–761.

Laurikainen Heikki 2017. SPEK tutkii 16 - Selvitys asuinrakennusten pelastussuunnittelusta.
<https://www.spek.fi/vaikuttaminen/tutkimukset/julkaisut/>

STM & TTK 2015. Riskien arviointi työpaikalla -työkirja.
https://ttk.fi/files/2941/Riskien_arviointi_tyopaikalla_tyokirja_22052015_kerttuli.pdf

TEPA-termipankki 2020. <https://termipankki.fi/tepa/fi/>

Yle Uutiset 24.6.2019. Parvekegrillaus herättää kysymyksiä ja huolestuttaa palokuntaa.
<https://yle.fi/uutiset/3-10845512>